

Разом з функцією забезпечення досягнення кінцевих цілей заняття система завдань для самостійної роботи виконує функції формування загальних умінь: відтворення інформації (1, 4, 8); закріплення (5, 6, 9); порівняння (10, 11); систематизації та узагальнення (1, 4, 8); логічного мислення (11, 12); використання раніше вивченого матеріалу (12); спостереження (13); доведення (12, 13).

Висновки. Практика доводить, що використання системи навчальних завдань для самостійної роботи студентів на лабораторному занятті підвищує зацікавленість студентів у навчанні, сприяє систематичній та планомірній навчальній діяльності, допомагає формувати почуття відповідальності та самооцінку. І найголовніше – оптимізує та синхронізує роботу студента й викладача в аудиторії, а також сприяє підвищенню емоційного фону навчання. Все це приводить до покращення результатів навчання.

Поданий у статті матеріал висвітлює лише деякі з можливих способів підвищення результативності проведення аудиторних занять. Коло подальших досліджень порушеної проблеми утворюють: розробка комплексу опорних конспектів для проведення лекцій, визначення способів подання навчальних завдань та створення критеріїв оцінювання складності навчальних завдань.

Література

1. Жорнова О. Деякі аспекти формування у студентів наукових понять (на прикладі лекційної презентації змісту поняття “формування особистості учня” / О. Жорнова // Нові технології навчання : наук.-метод. зб. / [кол. авт.]. – К. : Наук.-метод. центр вищої освіти, 2004. – Вип. 38. – С. 118–132.
2. Молибог А.Г. Вопросы научной организации педагогического труда в высшей школе / А.Г. Молибог. – Минск : Высшая школа, 1975.
3. Органическая химия : учебник для высших фармацевтических учебных заведений : в 3 кн. / В.П. Черных, Б.С. Зименковский, И.С. Гриценко. – Х. : Основа, 1997. – Кн. 2. – С. 400–428.
4. Педагогічна технологія формування навчальної діяльності студентів як засіб забезпечення якості вищої освіти / В.В. Приходько, С. Шевченко, О. Ясєєв // Вища школа. – 2009. – № 6. – С. 39–47.
5. Психолого-педагогічні аспекти реалізації сучасних методів навчання у вищій школі : навч. посіб. / [за ред. М.В. Артюшиної, О.М. Кортикової, Г.М. Романової]. – К. : КНЕУ, 2007 – 528 с.
6. Рабинович Ф.М. Самостоятельная работа во время учебной деятельности / Ф.М. Рабинович, Г.В. Рогова // Иностран. языки в школе. – 1982. – № 2.
7. Стрельцова Н.Ю. Умови створення й застосування навчально-методичних матеріалів при вивченні органічної хімії студентами фармацевтичного факультету / Н.Ю. Стрельцова // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах : зб. наук. пр. / [редкол.: Т.І. Сущенко(голов. ред.) та ін.]. – Запоріжжя, 2009. – Вип. 5 (58). – С. 318–324.

СУЛЕЙМАНОВА В.Р.

ДІАГНОСТИКА СТАНУ РОЗВИТКУ МОТИВАЦІЇ ДО НАВЧАННЯ АНГЛОМОВНОГО СПІЛКУВАННЯ СТУДЕНТІВ У ВТНЗ

Сучасні вищі технічні навчальні заклади з метою підвищення якості підготовки фахівців орієнтують процес навчання на практичні потреби науки та виробництва, удосконалюють форми й методи навчального процесу. У зв'язку з активною інтеграцією до міжнародної спільноти особливого значення набуває оволодіння практичними навичками з іноземної мови як засобом спілкування, розвиток нових форм співробітництва, розширення контактів між державами в різних формах діяльності.

Можливість встановити безпосередні контакти з іноземними партнерами стає необхідною умовою ефективної діяльності багатьох фахівців з вищою технічною освітою і є орієнтиром мовної політики вищих технічних навчальних закладів у сфері навчання спілкування іноземними мовами.

Актуальність статті зумовлена потребою в підготовці фахівців з вищою технічною освітою, які в своїй професійній діяльності можуть вільно користуватися іноземною мовою. Проблема підготовки висококваліфікованих фахівців технічних спеціальностей зі знанням іноземних мов, насамперед англійської, є особливо гострою для підприємств, які активно діють на міжнародному рівні. Тому вміння спілкуватися англійською є одним з важливих компонентів професійної підготовки сучасних фахівців з вищою технічною освітою.

Мета статті – розглянути стан розвитку мотивації до навчання англійської мови студентів у ВНЗ і їх підготовку до ефективної професійної діяльності, а також визначити мотиви навчальної діяльності з оволодіння іноземною мовою.

Загальновідомо, що мотивація, особливо внутрішня, є однією з найефективніших умов розвитку навчальної, пізнавальної та творчої активності студента й відіграє важливу роль у професійному становленні та розвитку спеціаліста технічного профілю. Вивченню мотивації присвятили праці відомі вчені: Л. Божович, Н. Бордовська, В. Вілюнас, О. Власова, В. Галузьяк, Є. Ільїн, В. Ковальов, О. Леонтьєв, Д. Макклелланд, А. Маслоу, А. Реан, В. Семиченко, М. Сметанський, Х. Хекхаузен та інші. Доведено, що навчальна діяльність полімотивована і включає більше та менше усвідомлені мотиви, внутрішні (студент цікавиться іноземною мовою, іншомовним спілкуванням) та зовнішні мотиви (діяльність спрямована на отримання зовнішньої нагороди) [6, с. 38]. При цьому внутрішні мотиви сильніше впливають на якість та ефективність навчання. Під навчальною мотивацією оволодіння іноземною мовою розуміють сукупність комунікативно-пізнавальних потреб і потреб у досягненні й афіліації [2, с. 89].

Проаналізувавши навчальну діяльність студентів технічних спеціальностей, ми з'ясували основні види іншомовної діяльності, які їм доводиться здійснювати. Студентам доводиться виконувати різні види робіт з текстами з оригінальної літератури зі спеціальності, а саме: розуміти зміст, вміти отримати необхідну інформацію, перекласти або реферувати необхідний матеріал. Їм необхідно мати навички діалогічного мовлення, а також володіти зв'язним монологічним мовленням, розуміти діалогічне та монологічне мовлення в межах певної спеціалізації. Вони повинні володіти навичками усного й письмового перекладу з іноземної мови на рідну та навпаки. Студенти повинні навчитися використовувати словники та довідковий матеріал при перекладі; вміти стисло й точно висловлювати думки іноземною мовою; володіти комп'ютерною технікою на рівні користувача, вміти користуватися електронними перекладачами та словниками, а також вміти застосовувати засоби сучасних інформаційних технологій для спілкування й передачі інформації. Отже, студенту необхідно набути таких знань, умінь та навичок, які дадуть йому змогу в подальшому працювати на виробництві й здійснювати професійну діяльність на високому рівні.

Окрім того, вищі технічні навчальні заклади освіти мають певну свободу, яка виявляється у виборі деяких дисциплін навчального плану, що надає їм можливість пристосовуватися до сучасних вимог суспільства та залишатися конкурентоспроможними не тільки на внутрішньому, але й на зовнішньому ринку освітніх послуг.

Водночас перед нами постають такі проблеми, як: нестача навчального часу, відведеного на вивчення іноземних мов, скорочений обсяг навчального матеріалу з іноземної мови, а також завантаженість студентів дисциплінами з їхньої основної

спеціальності. Отже, навчальний предмет “Практичний курс англійської мови” набуває універсального характеру й має забезпечити розвиток та формування навичок з усіх видів мовленнєвої діяльності студентів технічних спеціальностей.

Поряд із цим одним із важливих питань з проблеми додаткової мовної підготовки фахівців технічних спеціальностей залишається питання спеціалізації в мові, тематики та змісту матеріалу в їхньому зв'язку з профільюючими технічними дисциплінами. На думку фахівців, існує необхідність раннього включення в курс предмета “Іноземна мова” матеріалу для читання, аудіювання та усного мовлення, безпосередньо пов'язаного з майбутньою спеціалізацією. Це дасть змогу із самого початку вивчати певну “підмову” певної галузі науки чи техніки. Фахівці вважають, що в цьому випадку такий підхід до викладання іноземних мов у технічних вищих навчальних закладах має значні переваги, оскільки вивчення іноземної мови наближається до навчання профільюючих предметів. Актуальним це вважається тому, що в умовах технічних вищих навчальних закладів, на відміну від інших немовних закладів освіти чи окремих факультетів, студенти не мають достатніх знань у галузі своєї майбутньої професії [4].

Потреба сучасного суспільства у спеціалістах інженерно-педагогічного профілю, які вільно володіють іноземною мовою у побуті та у професійній діяльності, зумовлює необхідність пошуку нових конструктивних ідей для вирішення проблеми оптимізації та інтенсифікації навчання іноземних мов, здобування нових знань і вдосконалення рівня мовної та мовленнєвої підготовки. Для їх підготовки важливі зміст навчання й мотивація. Тут ми можемо говорити про професійну мотивацію, а також про навчальну. Успіх оволодіння педагогічною діяльністю залежить від мотиву вибору студентами інженерно-педагогічної спеціальності та їх професійної спрямованості. Вибір професії – це початковий етап тривалого процесу професійного самовизначення і становлення. Рішення стати педагогом є дуже важливим, тому що основою педагогічної діяльності є виховання, передача не тільки знань і професійних вмінь, але й соціальних, моральних норм, цінностей, переконань. Деякі студенти обирають цей напрям, керуючись привабливістю педагогічної діяльності, деякі – інженерної. Інші – тому, що ця спеціальність відповідає їх здібностям або складу розуму. Однак трапляються випадки, коли студент не свідомо обрав цю професію, а випадково, орієнтуючись на вищу освіту взагалі, або виконуючи вимоги батьків, або ще з яких-небудь інших причин. Від мотиву вибору залежить ступінь задоволеності професією, а також бажання вчитися і здобувати знання [5, с. 50–52]. Коли студент починає навчальну діяльність, постає проблема навчальної мотивації. Мотиви професійної діяльності повинні гармонійно поєднуватися з навчальними мотивами.

У нашому дослідженні взяло участь 280 студентів (142 денного і 138 заочного відділень) першого і другого курсів Кримського інженерно-педагогічного університету.

Під час дослідження було підтверджено, що поряд із навичками вільного спілкування іноземною мовою на побутову тематику студентам необхідні уміння та навички технічного перекладу в певній галузі науки чи техніки, а також уміння користуватися іноземною мовою в телекомунікаційних мережах, де необхідні уміння обмінюватися письмовими й усними повідомленнями із зарубіжними партнерами. Ведення спонтанної бесіди на професійні теми з носіями мови усно чи письмово передбачає високий рівень активного володіння іноземною мовою, макси-

мально наближений до рівня володіння носієм мови. В таких умовах суттєво зростає відповідальність за використання мови, оскільки діяльність фахівця на такому рівні пов'язана з прийняттям певних рішень. Такий рівень володіння мовою вимагає від фахівців не просто знання та розуміння закономірностей побудови форми іншомовного висловлювання, а глибокого розуміння іншомовної культури [3].

Наше дослідження показало, що ті студенти, які у ВТНЗ навчилися реалізовувати мовні наміри, інформувати та переконувати співрозмовника, аргументувати, висловлювати емоційне ставлення до фактів, що передаються, успішно беруть участь у спілкуванні. А ті студенти, які цього не навчилися, шкодують, що самостійно не можуть оволодіти згаданим умінням.

Таким чином, проведене нами дослідження підтвердило, що у студентів ВТНЗ різні рівні мотивації до навчання англomовного спілкування. Ми встановили, що при одному й тому самому об'єкті ставлення може бути різним залежно від того, чим воно мотивоване. Це означає, що те, заради чого здобуваються знання, має першорядне значення. За допомогою анкетування ми намагалися з'ясувати, які мотиви визначають вивчення іноземної мови у студентів. Деякі респонденти відзначили прагнення розширити свої інтереси (12,5%), стати гарним спеціалістом (29,3%) та бажання набути престиж (12,8%). Невелика кількість студентів зізналася, що вивчають іноземну мову тому, що предмет обов'язковий (9,3%), значна кількість студентів (20,4%) відзначила такий мотив, як спілкування англійською мовою. Справді іноземну мову вивчають для того, щоб спілкуватися з іншими людьми. Тож, з'ясувалося, що велика кількість студентів вважає, що є іншомовне середовище й існують сфери, де можна реалізувати комунікативну потребу іноземної мови. При цьому 92% респондентів упевнені, що іноземна мова потрібна представникам технічних спеціальностей, а 80% хотіли б вільно спілкуватися з іноземцями на професійні теми.

Деякі з наших респондентів зізнаються, що вивчають іноземну мову для того, щоб отримати залік, скласти іспит, не втратити стипендію (15,7%). До набуття мовних знань вони становлять індиферентно. Отже, якщо студенти навчаються, не відчувачи серйозного бажання засвоїти предмет, результат майже рівний нулю. На наш погляд, тут виникає проблема ролі викладача іноземної мови, організації правильних умов навчання. Педагогічне завдання полягає не тільки у формуванні в майбутніх інженерів комплексу вмінь з основних видів мовної діяльності, а й у зміні в них негативного ставлення до вивчення самого предмета. Необхідно допомогти їм усвідомити можливості використання іншомовних знань у майбутній професійній діяльності. Ми переконалися, що якщо під час навчання у ВТНЗ у студентів сформувалися внутрішні мотиви, то вони відчують потребу в подальшому вдосконаленні своїх знань та вмінь.

Наше дослідження також показало, що викладання іноземних мов у вищій технічній школі потребує вдосконалення. Життя сьогодні вимагає від нас підвищення у своїх випускників рівня практичного володіння іноземною мовою. А поки що повільно вирішується основне практичне завдання навчання: студенти недостатньо оволодівають комунікативними уміннями з усіх чотирьох видів мовної діяльності.

Таким чином, під час навчання у ВТНЗ потрібно розвивати в студентів цілеспрямованість, волю, відповідальність за результати своєї праці. Для того, щоб вони були вмотивовані до спілкування іноземною мовою, навчання потрібно перетворити на приємне заняття, допомогти зняти (найчастіше сформовану

середньою школою) установку на нездоланність труднощів засвоєння цього предмета, розвинути внутрішню активність до усунення перешкод, що з'являються, підвищити самостійність студентів. Сучасна рейтингова система оцінювання знань студентів також сприяє поліпшенню якості навчання, активізації навчальної діяльності та стимулюванню самостійної роботи студента. У жодному разі не можна змиритися з таким положенням, коли студенти навчаються формально, не приділяють належної уваги спілкуванню іноземною мовою.

Ми переконані, що потрібно підвищувати престиж спеціалістів, які володіють англійською мовою, заохочувати морально й матеріально, залежно від того, наскільки ефективно вони використовують знання, спілкуються англійською мовою. Це б посилює прагнення спеціаліста постійно шукати нову, найсучаснішу інформацію, покращувати якість своєї роботи.

Спілкування з інженерами/студентами-заочниками, які працюють, показало, що в їх трудовій діяльності сьогодні розкрилися б ширші перспективи, якби вони володіли навичками спілкування іноземною мовою. Це свідчить про те, що розвиток мотивації до англійської мови є досить важливою проблемою, від вирішення якої великою мірою залежить підготовка висококваліфікованих спеціалістів.

Ми виявили, що найчастіше небажання спілкуватися англійською у студентів з'являється за таких обставин: навчання іноземної мови і спілкування нею відірвано від життя, від підготовки до майбутньої професійної діяльності, від інших навчальних предметів, внаслідок чого стало формальним. Таким чином, за декілька років більшість студентів стає інтелектуально пасивними, не вміють і навіть не хочуть самостійно робити щось для того, щоб спілкуватися англійською.

Висновки. Аналіз специфіки навчання іноземної мови в технічних вищих навчальних закладах дає змогу визначити об'єктивні фактори, які необхідно враховувати при організації занять з навчання іноземній мові фахівців технічних спеціальностей: низький рівень базових знань з іноземної мови студентами перших курсів; великий обсяг навчального матеріалу та рівень його складності; обмеженість навчального часу; відсутність спецкурсів.

Слід особливо підкреслити, що завдання викладача іноземної (англійської) мови – актуалізувати у студентів потребу спілкуватися, використовувати англійську літературу.

Педагогічними кондиціями технічної освіти є здійснення принципу “освіта протягом усього життя” замість “освіта на все життя”; підвищення інституту гуманітаризації, диверсифікації освітніх програм; урахування потреб регіонів; впровадження креативної системи навчання; залучення до розроблення навчальних програм роботодавців; розроблення нового покоління підручників, у яких оптимально поєднані традиційне, класичне та сучасні перспективні досягнення у відповідній галузі знань [1, с. 905].

На нашу думку, оптимізація навчання мови як засобу передачі наукової інформації й максимальне підвищення ефективності викладання іноземної мови посилює завдання ВНЗ з підготовки студентів до іншомовного спілкування. На сучасному етапі формування готовності студентів до іншомовного спілкування розуміється як складова особистісно орієнтованого навчання. Рівень знань студентів з іноземної мови не визначається тільки безпосереднім контактом їх з викладачем. Для того, щоб сформувати в майбутнього фахівця готовність до іншомовного спілкування, потрібно створити обстановку реального іншомовного

середовища, активно використовувати іноземну мову в комунікативно-діалогічних ситуаціях професійної спрямованості. Формування готовності до іншомовного спілкування неможливе без відновлення методики та технології навчання іноземних мов, пошуку й засвоєння нових методів навчання, розробки принципово нових навчальних матеріалів, що, у свою чергу, дасть змогу майбутньому фахівцю вільно спілкуватися іноземною мовою.

Література

1. Енциклопедія освіти / [голов. ред. В.Г. Кремень]; Акад. пед. наук України. – К.: Юрінком ІНТЕР, 2008. – 1040 с.
2. Журавльова Т.Г. Оптимізація навчання іноземної мови студентів немовних спеціальностей (мотиваційний аспект) / Т.Г. Журавльова, О.І. Сілінська // Вісник ХНУ. – 2009. – № 14. – С. 87–95.
3. Крюкова О.П. Компьютерные технологии изучения иностранных языков / О.П. Крюкова, Ю.И. Лобанов // Новые информационные технологии в образовании. – М.: НИИВО, 1993. – Вып. 5. – 58 с.
4. Тарнопольский О.Б. Методика обучения английскому языку на первом курсе технического вуза / О.Б. Тарнопольский. – К.: Вища школа, 1989. – 160 с.
5. Формирование инженерно-педагогических кадров: воспитание творчеством: сб. науч. тр. – Свердловск: СИПИ, 1989. – 146 с.
6. Douglas H. Brown. Teaching by Principles: An Interactive Approach to Language Pedagogy: San Francisco State University, Longman, 2001. – P. 33–45.

ТАСКІНА Н.

СОЦІОКУЛЬТУРНА РЕЛЬНІСТЬ У СПАДЩИНІ ПИТИРИМА СОРОКІНА

Проблема суспільства, яке відображає реалії життя людини, завжди була й досі залишається актуальною. Існує багато думок стосовно суспільства, але слід виділити ті, в яких ідеться про суспільство як про середовище життя людини, що вона сама створює та під впливом якого вона змінюється.

У процесі взаємодії людей виникає певна реальність, назву якої вчені трактують по-різному. Це, наприклад, “ноосфера” у В. Вернадського, “семіосфера” в Ю. Лотмана, “поле предметних значень” у О. Леонтьєва, “ієрархія артефактів” у М. Коула, “поле сенсів” у М. Бахтіна або “надорганіка” в П. Сорокіна. Ця реальність є невід’ємною частиною навколишнього світу людини, тобто соціокультурною реальністю.

Аналіз філософської, педагогічної, психологічної літератури свідчить про інтерес до проблеми соціокультурної реальності. Цей феномен досліджували І. Джерелієвська, Л. Михайлова, І. Семенко. Та недостатньо уваги було приділено саме соціокультурній реальності у спадщині П. Сорокіна.

Мета статті – розкрити проблему соціокультурної реальності в спадщині П. Сорокіна, охарактеризувати основні складові соціокультурної реальності.

П. Сорокін зазначає, що суттю будь-якого соціокультурного феномену є “значуща взаємодія двох чи більше індивідів” [1, с. 191]. Під “взаємодією” слід розуміти будь-яку подію або дію, за допомогою якої одна людина впливає на іншу, на її поведінку та свідомість. Далі вчений наголошує: “За відсутності такого впливу (одностороннього або взаємного) неможливе будь-яке соціокультурне явище. Мільйон повністю ізольованих людей не являє собою соціального явища або суспільства, бо вони не впливають один на одного” [1, с. 192]. Отже, соціальна взаємодія передбачає обов’язковий одно- або двосторонній вплив.

На думку П. Сорокіна, такий феномен впливу виникає лише тому, що дія чи подія містить у собі “значущий компонент”, значення, яке виходить за межі